

Шерова А.О., Шадимуратова А.А., Кумаров Ш.К.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КАБЫЛ АЛЫНГАН ЖАНЫ
КОНСТИТУЦИЯСЫНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Шерова А.О., Шадимуратова А.А., Кумаров Ш.К.

ОСОБЕННОСТИ НОВОЙ КОНСТИТУЦИИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

A. Sherova, A. Shadimuratova, Sh. Kumarov

FEATURES OF THE NEW CONSTITUTION OF THE KYRGYZ REPUBLIC

УДК: 342.413

Илимий макалада Кыргыз Республикасынын кабыл алынган жаны Конституциясынын өзгөчөлүктөрү жана толуктоолору тууралуу маалымат берилген. Кыргыз Республикасынын кабыл алынган жаны Конституциясында негизги болуп мамлекеттик башкаруу формасы өзгөрүлдү – Президенттин чексиз ыйгарым укуктары тууралуу жазылды. Аткаруу бийлиги – КР Өкмөтү- толук Президенттин көзөмөлүнө өткөрүлүп берилди жана Министрлер кабинетинин деп аталып калды. Президенттин сот тутумун көзөмөлдөө иши күчөтүлдү жана Конституциялык Сот кайтарылды. Прокуратуранын ыйгарым укуктары кеңейтилди жана башкалар жөнүндө жазылган. Бир катар жаңы жоболор киргизилгендиги мисалы, Элдик Курултай, аны чакыруу укугу КР Президентине таандык жана Элдик Курултай демократиянын жогорку кеңеш берүүчү, кеңешүүчү жана координациялоочу органы болот. Элдик Курултайдын ишмердүүлүгү конституциялык мыйзам менен жөнгө салынат. Элдик Курултай ЖКнын Төрагасынын, КР Президентинин жана Элдик Курултайдын Төрагасынын отчетторун уга тургандыгы жөнүндө кенири жазылган. Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары чектелди, анын ичинде: маалымат алуу жана жетүү укугу; республикалык жана жергиликтүү бюджеттерди түзүүгө катышууга, бюджеттин чыгымдары жөнүндө маалымат алууга; маданий турмушка катышуу жана маданий баалуулуктарга жетүү; мамлекеттик бийлик органдарына кайрылуу; бузулган укуктарды жана эркиндиктерди коргоо үчүн адам укуктары боюнча эл аралык органдарга кайрылууга; ошондой эле ар бир соттолгон адамдын ишин жогорку инстанциядагы сотто кайра кароого укуктары алынып салынган; баланын мыкты кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби; кош жарандуулук укугу; Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары акысыз саякаттоо жана Кыргыз Республикасына тоскоолдуксуз кайтып келүү укугу чектелген.

Негизги сөздөр: конституция, парламент, өкмөт, президент, элдик курултай, ыйгарым укук, аткаруу, бийлик.

В научной статье представлена информация об особенностях и изменениях в новой Конституции Кыргызской Республики. Новая Конституция Кыргызской Республики коренным образом изменила форму правления - в ней написано о неограниченных полномочиях президента. Исполнительная власть - Правительство Кыргызской Республики - была передана под полный контроль Президента и переименована в Кабинет Министров. Был усилен надзор за судебной системой президента и вернулся Конституционный суд. Написано о расширении полномочий прокуратуры и др. Был введен ряд новых положений, например, Народный курултай, право созы-

ва которого принадлежит Президенту Кыргызской Республики, и Народный курултай будет высшим совещательным, консультативным и координирующим органом демократии. Деятельность Народного курултая регулируется конституционным законом. Подробно прописано, что Народный курултай заслушивает отчеты спикера Жогорку Кенеша, президента Кыргызской Республики и председателя Народного курултая. Права граждан Кыргызской Республики ограничены, в том числе: право на получение и доступ к информации; участвовать в формировании республиканского и местных бюджетов, получать информацию о расходах бюджета; участие в культурной жизни и доступ к культурным ценностям; обращение в государственные органы; обратиться в международные органы по правам человека с просьбой защитить нарушенные права и свободы; а также право каждого осужденного на повторное рассмотрение его дела в суде вышестоящей инстанции; принцип обеспечения наилучших интересов ребенка; право на двойное гражданство; право на бесплатный выезд за пределы Кыргызской Республики и беспрепятственное возвращение в Кыргызскую Республику ограничено.

Ключевые слова: конституция, парламент, правительство, президент, народный конгресс, власть, исполнительная власть.

The scientific article provides information on the features and changes in the new Constitution of the Kyrgyz Republic. The new Constitution of the Kyrgyz Republic radically changed the form of government - it says about the unlimited powers of the president. The executive power - the Government of the Kyrgyz Republic - is transferred to the full control of the President. The oversight of the presidential judicial system was strengthened and the Constitutional Court returned. It has been written about expanding the powers of the prosecutor's office, etc. A number of new provisions were introduced, for example, the People's Kurultai, the right to convene which belongs to the President of the Kyrgyz Republic, and the People's Kurultai will be the supreme advisory, consultative and coordinating body of democracy. The activities of the People's Kurultai are regulated by constitutional law. It is written in detail that the People's Kurultai will hear reports from the Speaker of the Jogorku Kenesh, the President of the Kyrgyz Republic and the Chairman of the People's Kurultai. The rights of citizens of the Kyrgyz Republic are limited, including: the right to receive and access information; participate in the formation of the republican and local budgets, receive information about budget expenditures; participation in cultural life and access to cultural property; contacting government agencies; apply to international human rights bodies with a request to protect violated rights and freedoms; as well as the right of every convicted person to have his case reconsidered in a higher court; the principle of ensuring the best interests of the child; the right to dual citizenship; The right to free

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 3, 2021

travel outside the Kyrgyz Republic and unhindered return to the Kyrgyz Republic is limited.

Key words: constitution, parliament, government, president, people's congress, government, executive power.

Жаңы Конституция Кыргыз Республикасынын мурунку Конституцияларында колдонулбаган бир катар жаңы терминдерди жана жоболорду киргизди. Тактап айтканда демократия, идеология, жалпы адамзаттык адеп-ахлактык принциптер, адеп-ахлактык баалуулуктар, каада-салттар, ата-бабалардын осуяттары түшүнүктөрү киргизилген. Мамлекеттин укуктарды жана эркиндиктерди чектөө укугу, улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, ден-соолукту жана адеп-ахлактуулукту, башкалардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында жарандардын укуктары жана эркиндиктери Конституцияга жана мыйзамдарга ылайык чектелиши мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын кабыл алынган жаңы Конституциясында негизги болуп мамлекеттик башкаруу формасы өзгөрүлдү – Президенттин чексиз ыйгарым укуктары белгиленди. Аткаруу бийлиги – КР Өкмөтү – толук Президенттин көзөмөлүнө өткөрүлүп берилди жана Министрлер кабинети деп аталды. Жаңы Баш мыйзамга ылайык Кыргызстанда Министрлер кабинети ишке кирди. Президент Садыр Жапаров 5-майда Конституцияга кол койгондон кийин Өкмөттүн жаңы түзүмүн жарыялап, Министрлер кабинетинин мүчөлөрүн дайындады. Президенттин сот тутумун көзөмөлдөө иши күчөтүлдү жана Конституциялык Сот кайтарылды. Прокуратуранын ыйгарым укуктары кеңейтилди жана башкалар.

Ошондой эле мамлекеттин эң маанилүү милдеттенмелери алынып салынат: мамлекеттик органдарда жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында ар кандай социалдык топтордун өкүлчүлүгү үчүн шарттарды түзүү; социалдык программаларды иштеп чыгуу; татыктуу жашоо шарттарын жана инсандын эркин өнүгүүсү үчүн шарттарды түзүү, жумуш менен камсыз кылууга көмөктөшүү; ыктыярдуу социалдык камсыздандырууну колдоо, социалдык камсыздандыруунун жана кайрымдуулуктун кошумча түрлөрүн түзүү; тарыхый эстеликтердин жана маданий мурстардын сакталышын камсыз кылуу; интеллектуалдык менчикти коргоо; турак жай курулушун кубаттоо; кесиптик өркүндөтүүгө көмөктөшүү; саясий башпаанек берүү; максималдуу жумуш убактысын, жумалык эс алууну жана жылдык акы төлөнүүчү өргүүнү кепилдөө жана башкалар.

Мамлекеттин жана башкалардын бир катар милдеттери чыгарылды

Маанилүү жоболор, анын ичинде:

- мыйзамдуулук жана көп партиялуу тутум жөнүндөгү бардык жоболор алынып салынган. Оппозициянын ишмердүүлүгү жөнгө салынат;

- суверендүүлүктүн негизин бузган Кыргыз Республикасынын аймагында толук бийликти Кыргыз Республикасы гана жүзөгө ашырат деген жоболор алынып салынган.

Ошондой эле мамлекеттин эң маанилүү милдеттенмелери алынып салынат: мамлекеттик органдарда жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында ар кандай социалдык топтордун өкүлчүлүгү үчүн шарттарды түзүү; социалдык программаларды иштеп чыгуу; жеке адамдын эркин өнүгүүсү үчүн татыктуу жашоо шарттарын жана шарттарын түзүү, жумушка орношуу; ыктыярдуу социалдык камсыздандырууну колдоо, социалдык камсыздандыруунун жана кайрымдуулуктун кошумча түрлөрүн түзүү; тарыхый эстеликтердин жана маданий мурастардын сакталышын камсыз кылуу; интеллектуалдык менчикти коргоо; турак жай курулушун кубаттоо; кесиптик өркүндөтүүгө көмөктөшүү; саясий башпаанек берүү; максималдуу жумуш убактысын, жумалык эс алууну жана акы төлөнүүчү жылдык өргүүнү кепилдөө жана башкалар.

Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары чектелди, анын ичинде: маалымат алуу жана жетүү укугу; республикалык жана жергиликтүү бюджеттерди түзүүгө катышууга, бюджеттин чыгымдары жөнүндө маалымат алууга; маданий турмушка катышуу жана маданий баалуулуктарга жетүү; мамлекеттик бийлик органдарына кайрылуу; бузулган укуктарды жана эркиндиктерди коргоо үчүн адам укуктары боюнча эл аралык органдарга кайрылууга; ошондой эле ар бир соттолгон адамдын ишин жогорку инстанциядагы сотто кайра кароого укуктары алынып салынган; баланын мыкты кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби; кош жарандуулук укугу; Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары акысыз саякаттоо жана Кыргыз Республикасына тоскоолдуксуз кайтып келүү укугу чектелген.

Учурдагы бир катар тыюу салуулар алынып салынды

Конституциялар, анын ичинде тыюу салуулар: жайыттарды жеке менчикке өткөрүп берүү жөнүндө; адамкерчиликсиз, катаал же кадыр-баркты кемсинткен мамилеге; балдар эмгегин эксплуатациялоо үчүн; кулчулук жана адам сатуу; адамдын ар-намысына жана кадыр-баркына шек келтирген маалыматтарды тараткандыгы үчүн кылмыш жоопкерчилигине тартуу.

Бир катар жаңы жоболор киргизилген. Мисалы Элдик Курултай, аны чакыруу укугу КР Президентине таандык. Элдик Курултай демократиянын жогорку

кеңеш берүүчү, кеңешүүчү жана координациялоочу органы болот. Элдик Курултайдын ишмердүүлүгү конституциялык мыйзам менен жөнгө салынат. Элдик Курултай ЖКнын Төрагасынын, КР Президентинин жана Элдик Курултайдын Төрагасынын отчетторун угат. Элдик Курултай Өкмөт мүчөсүн кызматтан четтетүүнү сунуш кылышы мүмкүн. Элдик курултай аймактык, кесиптик, коомдук-саясий, этномаданий, конфессиялык жана илимий жамааттардын өкүлдөрүнөн туруп, алар элдин ой-пикирин, идеологиясын Президентке, ЖКга жана башка мамлекеттик органдарга чагылдырат жана жеткирет. Элдик Курултайдын курамына Элдик Курултай жана жергиликтүү курултайлар кирет. Элдик Курултай мамлекет тарабынан колдоого алынаары аныктала элек. Элдик курултай элдин атынан иш алып бара турган органдардын тизмесине кирбейт. Элдик Курултайдын чечимдери өзгөчө мүнөзгө ээ.

Ошондой эле демократия, идеология, жалпы адамзаттык адеп-ахлак принциптери, адеп-ахлактык баалуулуктар жана социалдык адилеттүүлүк, балдардын майып ата-энелерине кам көрүү жана ар бир адамдын жакын туугандарына кам көрүү милдети сыяктуу жаңы түшүнүктөрдү жана жоопкерчиликтерди киргизилген. Жаңы Конституцияга жана мыйзамдарга ылайык мамлекеттин укуктарын жана эркиндиктерин чектөө укугун – улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, ден-соолукту жана адеп-ахлактуулукту коргоо, башкалардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында киргизди; жеке менчиктеги жердин көлөмүн чектөө; адеп-ахлактык баалуулуктарга, Кыргызстан элдеринин каада-салттарына жана эл аралык стандарттарга карама-каршы келген жана башка басылып чыккан басылмаларды чектөө жана тыюу салуу.

КР Президентти мыйзамдарды демилгелөөгө жана жокко чыгарууга укуктуу. Мыйзам жок болгон учурда жана Конституциянын жоболорун ишке ашыруу үчүн Президент мыйзам күчүнө ээ жарлыктарды чыгарууга укуктуу. Ошентип, Президент бардык мыйзамдарды жеке өзү кабыл алуу жана жокко чыгаруу боюнча чексиз ыйгарым укуктарды алат. Президент референдум дайындоого укуктуу. Референдумду дайындоо боюнча ЖКнын ыйгарым укуктары алынып салынган. Ошондой эле аткаруу бийлигин жетектейт (Премьер-министрдин кызматы жоюлган). Президент Өкмөттүн башчысын, анын орун басарларын, министрлерди жана мамлекеттик комитеттердин төрагаларын ЖКнын макулдугу менен дайындайт (ЖК мындан ары Өкмөттү түзүүгө укугу жок), аларды кызматтан бошотот. Президент башка аткаруучу органдар-

дын башчыларын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын башчыларын дайындайт жана бошотот, Президенттин Администрациясын түзөт, Коопсуздук Кеңешин түзөт жана жетектейт, Мамлекеттик күзөт кызматын жана Улуттук Гвардияны түзөт. Бийликтин бир Президенттин колуна топтолушу жеке чечимдерди кабыл алууга жана бийликти узурпациялоого шарт түзөт. Президент мамлекеттин ички жана тышкы саясатынын негизги багыттарын аныктайт, өлкө ичинде жана эл аралык мамилелерде Кыргыз Республикасынын атынан чыгат, эл аралык келишимдерге кол коет, Кыргыз Республикасынын дипломатиялык өкүлчүлүктөрүнүн башчыларын дайындайт, элди коргоо чараларын көрөт. Президентти кызматтан алуу (импичмент) бир топ татаалдашат. Импичмент жарыялоо үчүн Конституциялык Соттун, Башкы прокурордун жана Жогорку Кеңештин атайын комиссиясынын корутундусу талап кылынат. Бул учурда Конституциялык соттун жана Башкы прокурордун мүчөлүгүнө талапкерлер Президент тарабынан көрсөтүлөт жана дайындалат. Эгерде Президент өзүнүн ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотсо, анда анын ыйгарым укуктары алгач өкмөт башчысына өтүп, андан кийин гана ЖКнын Төрагасы өткөрүлүп берилиши мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеш-парламент депутаттарынын саны 90го чейин кыскартылды. Көп партиялуу тутумдун принциби, ошондой эле парламентке шайлоонун пропорционалдык тутуму алынып салынган. Буйруктарды же шайлоочулардын эркин аткарылышы үчүн депутатты каалаган учурда чакыртып алууга болот (бул система учурда дүйнөнүн бир катар мамлекеттеринде – Кытайда, Түндүк Кореяда, Кубада жана башкаларда иштейт). Мыйзамдар ЖКнын депутаттары жана 10 миң шайлоочу тарабынан гана эмес, Президент тарабынан, ошондой эле Президент тарабынан көзөмөлдөнгөн Өкмөттүн башчысы жана Конституциялык Сот тарабынан жана Президент тарабынан дайындалган Жогорку Сот тарабынан демилгеленет.

Аткаруу бийлиги – Өкмөт (Министрлер кабинети) – Президенттин толук көзөмөлүндө болот. Президент Өкмөттүн түзүмүн жана курамын аныктайт, ага тапшырма берет, аткарылышын көзөмөлдөйт, Өкмөттүн актыларын жокко чыгарат, Министрлер палатасынын башчысы (мурда Өкмөттүн башчысы) (ыйгарым укуктары жазылбайт), анын орун басарларын, министрлерди жана төрагаларды дайындайт жана кызматтан бошотот.

Жаңы конституция мамлекеттин бир катар милдеттери алынып салынды. Жаңы Конституция учурдагы Конституциядагы бир катар мамлекеттик

милдеттерди жана башка маанилүү жоболорду алып салды. Тактап айтканда, жаңы Конституциянын долбоорунда

Конституциянын бүткүл тексти боюнча «мыйзамдуулук» деген сөздөр алынып салынган. Кыргызстан элинин эркин жана көз карандысыз демократиялык мамлекетти куруу максаттарына берилгендиги жөнүндөгү жоболор алынып салынган.

Мыйзамдын үстөмдүгүн жокко чыгаруу, адам укуктарынын корголушуна, коомдун кайсы бир бөлүгү тарабынан коомдун башка бөлүгүнүн укуктары менен эркиндиктерин бузган же чектеген эрежелерди орнотуу мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Мыйзамдын улуктугу ар бир мамлекеттин мыйзамдарын ченемдик укуктук базасын курууда жана өнүктүрүүдө негизги принцип болуп саналат. Мыйзамдуулук мамлекеттин бардык жарандарына мыйзамдарды бирдей колдонууга кепилдик берген бирдиктүү эрежелерге ылайык бийлик жүргүзүлө турган тутумдун өзөгүн түзөт.

Көп партиялуу тутум жөнүндөгү жобо алынып салынган. Саясий партиялардын шайлоого катышуу укугу алынып салынган.

Көп партиялуу системанын алынып салынышы шайлоо мажоритардык системада бир мандаттуу округдарда гана өткөрүлүшүнө алып келет. Көп партиялуу системанын алынып салынышы партиялардын өлкөнүн саясий турмушунан четтетилишине алып келет.

Эркин оппозиция принциби алынып салынган. Саясий оппозиция мыйзам тарабынан жөнгө салынат.

Жаңы Конституция Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык саясий оппозицияга укуктарды берет. Бул пункт жарандардын оппозициясынын түшүнүгү жана белгилери атайын мыйзам менен жөнгө салынат дегенди билдирет. Бул өз кезегинде, үстөмдүк кылган идеологияга туура келбеген ар кандай билдирүү жана пикир оппозициячыл деп таанылышы мүмкүн. Эркин билдирүү куугунтукка алынышы мүмкүн.

«Кыргыз Республикасы өз аймагында толук мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүзөгө ашырат» деген жобо алынып салынган.

Бул жобону алып салуу өтө кооптуу прецедент. Конституцияда Кыргыз Республикасында толук бийлик Кыргыз Республикасына гана таандык болушу керек жана болушу мүмкүн, ал эми ички жана тышкы саясатты Кыргыз Республикасы гана жүргүзө алат деген жобо болушу керек! Бул суверендүүлүктүн жана көз карандысыздыктын эң маанилүү белгилеринин

бири. Бул жобонун алынып салынышы өлкөнүн эгемендигинин негиздерине шек келтирет. Бул жобонун Конституцияда жоктугу олуттуу терс кесепеттерге алып келиши мүмкүн - эгемендүүлүктү иш жүзүндө жоготуу.

Мамлекеттик органдарда жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында, анын ичинде чечимдерди кабыл алуу деңгээлинде, мыйзам тарабынан аныкталган, ар кандай социалдык топтордун өкүлчүлүгү үчүн шарттарды түзүү боюнча мамлекеттин милдети алынып салынды.

Бул четтетүү пропорционалдык система боюнча шайлануучу органдарга социалдык топтордун (аялдар, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар, 35 жашка чейинки жарандар, башка улуттун өкүлдөрү) өтүшүнө квоталарды алып салууга алып келет.

Жогоруда айтылгандай, Жаңы Конституцияда саясий партиялардын шайлоого катышуу укугу алынып салынган, ошого жараша шайлоо мажоритардык система боюнча өткөрүлөт, анда ушул социалдык топторго квота берүү мүмкүн эмес. Бул аялдардын, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын, 35 жашка чейинки жарандар, башка улуттун өкүлдөрүнүн укуктарын коргоо боюнча мындан аркы реформалардын жоктугу менен коштолот, анткени аталган социалдык топтор ЖКга катышуу менен тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизген.

Татыктуу жашоо шарттарын түзүүгө жана жеке инсанды эркин өнүктүрүүгө, жумуш менен камсыз кылууга багытталган социалдык программаларды иштеп чыгуу боюнча мамлекеттин милдети алынып салынды.

Бул өзгөчө кырдаал мамлекетти өз жарандары үчүн татыктуу жашоо шарттарын түзүү, эркин өнүгүүгө көмөктөшүү жана калктын иш менен камсыз болушуна көмөктөшөт.

Анын ордуна, Жаңы Конституцияда эмгек мигранттарынын социалдык жана экономикалык укуктарын коргоого мамлекеттин кам көрүшү керектиги айтылган. Мамлекеттин социалдык жана экономикалык укуктарын коргоого кам көрүү милдети өлкөнүн ичинде жашаган жарандарга жайылтылбайт, бул калктын бир тобунун мамлекет тарабынан экинчисине карата басмырлоосу мыйзамдуу түрдө бекитилген.

Ыктыярдуу социалдык камсыздандырууга, социалдык камсыздандыруунун жана кайрымдуулуктун кошумча түрлөрүн түзүүгө мамлекеттик кепилдик алынып салынды.

Корутунду.

5-майда, Кыргыз Республикасынын Конституциясы кабыл алынган күнү, Президент Садыр Жапаров Негизги Мыйзамдын жаңы редакциясына кол койду.

Салтанат Жогорку Кеңештин депутаттары, сот тутумунун өкүлдөрү, өлкөнүн мамлекеттик жана коомдук ишмерлеринин катышуусунда өттү. Иш-чаранын башында БШКнын төрайымы Нуржан Шаилдабекова 11-апрелдеги референдумдун жыйынтыгын жарыялады. Анын айтымында, 3 миллион 606 миң 201 шайлоочунун ичинен 1 миллион 322 миң 124 же 36,6% референдумга катышкан. Жаңы Конституцияны кабыл алуу үчүн 1 миллион 48 миң 660 адам же 79,32% добуш берди. 30-апрелде Борбордук шайлоо комиссиясы референдум өттү деп тааныган.

Ушул эле күнү Садыр Жапаров кыргызстандыктарды Конституция күнү менен куттуктады. Президенттин басма сөз кызматы «жаңы Конституция биздин өлкө үчүн кечиктирилгис көйгөйлөрдү эске

алуу менен жазылган, анда биз эл катары баалаган баалуулуктарды жана коом катары умтулган идеалдарыбызды чагылдырган» деген текстти таратты. «Негизги Мыйзам элибиздин кызыкчылыгына ийгиликтүү кызмат кылып, Кыргызстандын мындан аркы эффективдүү өнүгүүсүнө салым кошот деп ишенем», - деди мамлекет башчысы.

Адабияттар:

1. «Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2021-жылдын 12-марты № 31
2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы 2010-ж.
3. ДОЛБООР Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» [http:// www.president.kg/kg/okujalar/myizamdar/18891](http://www.president.kg/kg/okujalar/myizamdar/18891)
4. Шерипов Н.Т. Кыргыз Республикасынын 2010-жылдагы Конституциясы: юридикалык өзгөчөлүктөрү. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2012. №. 1. С. 217-218